

اسپین فینیش در تولید الیاف مصنوعی

ترجمه و تخلص: حامد کریمی خرم آبادی

مقدمه

چسبندگی قابل قبول بین الیاف و همچنین بازشدگی مناسب میان الیاف برش خورده مورد نیاز می‌باشد.

نخ تولید شده از فیلامنت و یا الیاف در مسیر تولید و در حین عبور از تجهیزات بایستی به خوبی هدایت‌پذیر باشد و با دارا بودن خواص مکانیکی، پیچشی و کششی مناسب و قابل کنترل به صورت یک پکیج نخ پیچیده شود. الیاف تولید شده برای طی نمودن مراحل تولید به صورت مطلوب و تبدیل به محصولات نساجی برای مصارف مختلف نیاز به اسپین فینیش دارند. اگرچه اسپین فینیش تنها یک لایه مولکولی است که بر سطح الیاف قرار می‌گیرد، اما یکی از مهم‌ترین پارامترهای تاثیرگذار بر کیفیت و یکنواختی محسوب می‌گردد. بدون روغن فینیش مناسب هیچ نخ‌نی به صورت پکیج پیچیده نمی‌شود، هیچ گونه الیاف بریده شده‌ای تولید نمی‌شود و هیچ نخ‌نی قادر به عبور از مراحل تولید نخواهد بود. یک روغن فینیش ممکن است در یک مرحله دارای خواص مطلوب و مناسبی باشد و در مرحله بعد مضر و زیان‌آور باشد. در نتیجه روغن فینیش‌های موجود به گونه‌ای تهیه می‌شوند که نیازهای مختلف را جهت مراحل مختلف تولید در حد بینابینی تامین نمایند. به همین دلیل اسپین فینیشی وجود ندارد که بتوان از آن برای انواع مختلف الیاف استفاده نمود.

اجزای اسپین فینیش

اسپین فینیش شامل ترکیبات شیمیایی زیادی می‌باشد. اجزای اصلی آن روغن، آنتی استاتیک و امولسیفایر است. اما اسپین فینیش‌ها در مجموع علاوه بر اجزای اصلی ذکر شده شامل آنتی اکسیدان، آنتی باکتریال، بازدارنده‌های خوردگی، ضد کف و غیره هم می‌باشند.

روغن

روغن تا پنجاه درصد وزن اسپین فینیش را شامل می‌شود و با دارا بودن مقاومت حرارتی تا ۲۰۰ یا ۲۴۰ درجه اساس اسپین فینیش را تشکیل می‌دهد. به عنوان مثال در مورد نخ POY تولید شده از PET، در مرحله تکسچرایزینگ بایستی قادر باشد تا دمای ۲۴۰ درجه سانتیگراد مقاومت داشته باشد. روغن‌ها به دو گروه طبیعی و مصنوعی تقسیم می‌گردند. روغن‌های طبیعی شامل روغن‌ها و واکس‌های معدنی، روغن‌ها و واکس‌های گیاهی، روغن نارگیل و روغن‌ها و چربی‌های حیوانی می‌باشند. روغن‌های مصنوعی شامل استرهای اتوکسیلات شده، اسیدهای چرب اتوکسیلات شده، الکل‌های چرب اتوکسیلات شده، پلی‌اترها، واکس‌ها و سیلیکون‌های مصنوعی می‌باشند.

آنتی استاتیک

آنتی استاتیک‌ها به سه گروه آنیونیک، کاتیونیک و آمفوتریک تقسیم می‌شوند و اساساً شامل مشتقات فسفروس پنتوکسید P_4O_{10} می‌باشند. مواد آنیونیک عوامل آنتی استاتیک خوبی به شمار می‌آیند. از آنجایی که مواد نانیونیک آنتی استاتیک‌های ضعیفی به شمار می‌آیند، اما مزیت آنها کمتر بودن حساسیت در مقابل رطوبت است و به رطوبت نسبی فقط ۴۰٪ در محیط نیاز دارند. افزایش غلظت عامل آنتی استاتیک افزایش اثر آنتی استاتیکی را به دنبال دارد، اما باعث افزایش اصطکاک هیدرودینامیکی خواهد شد.

امولسیفایر

امولسیفایرها به چهار گروه آنیونیک، کاتیونیک، نانیونیک و آمفوتریک تقسیم بندی می‌شوند ولی می‌توان گفت برای استفاده در اسپین فینیش‌ها معمولاً از ترکیبات نانیونیک استفاده می‌شود. امولسیفایرهای نانیونیک بایستی بر روی الیاف تاثیر بگذارند و یا به قسمت‌های مختلف تجهیزات مثل غلتک‌ها و

خواص اسپین فینیش

وظایف اولیه اسپین فینیش روغن‌زنی سطحی الیاف یا فیلامنت‌ها، افزایش خواص آنتی استاتیکی و ایجاد چسبندگی بین فیلامنت‌ها می‌باشد. بنابراین یک اسپین فینیش مناسب بایستی دارای خواص ذکر شده باشد:

- نرمی و چربی خوبی را فراهم کند تا با کاهش اصطکاک بین الیاف و فلز، سایش الیاف را کم کرده و در طول فرآیند تنش یکنواختی بر الیاف اعمال گردد.
- بار ساکن بوجود آمده در طول فرآیند تولید کاهش یابد.
- چسبندگی مناسبی بین فیلامنت‌ها ایجاد شود.
- در مقابل رشد باکتری مقاوم باشد و در حضور اکسیژن ترکیبات جامد نامحلول تشکیل نشود.
- به راحتی قابل شستشو و برداشت باشد، وگرنه در سایر مراحل همچون رنگرزی مشکل‌ساز خواهد شد.
- باعث خوردگی و آسیب‌دیدگی غلتک‌ها، راهنماها و یا سوزن‌ها نشود.
- از سطح نخ جدا نشود و یک مقدار کم آن خواص مورد نظر را در الیاف بوجود آورد.

- حساسیت‌زا نباشد و از نظر زیست محیطی مناسب و غیرسمی باشد.
در مجموع بسته به مراحل فرآیند تولید، ثبات حرارتی مناسب، رطوبت‌دهی به محصول، وجود اصطکاک مناسب میان الیاف با الیاف و الیاف با فلز و از طرفی

Effect of Topography and Fiber Structure on Hydrodynamic Friction, Measured at 164 m/min, 1.02 cN Inlet Tension and a Wrap Angle of 70° over a Ceramic Pin at 20°C and 65% Relative Humidity

Fiber	Titer dtex/f	Luster	Twist m ⁻¹	Frictional coefficient (2% oil on yarn)			
				without finish	with finish, of viscosity (mPa·s)		
				10	30	150	
Polyamide	78/34	semi-dull	50 Z	0.27	0.29	0.32	0.49
Viscose	84/30	dull	50 Z	0.32	0.26	0.24	0.33
Orlon® = PAN	84/30	semi-dull	8 Z	0.40	0.30	0.39	0.56
Acetate	84/24	dull	O	0.60	0.23	0.27	0.47
Dacron® = PET	78/34	semi-dull	O	0.6	0.36	0.43	0.61

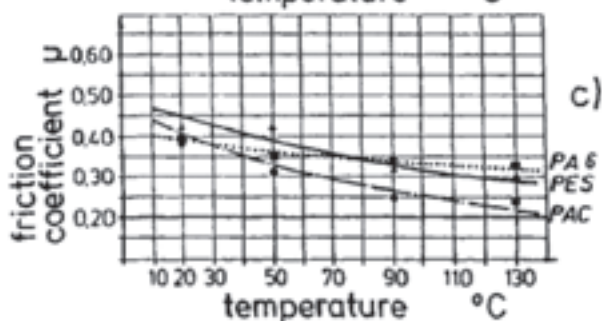
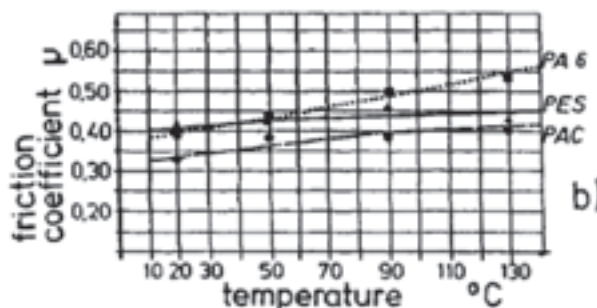
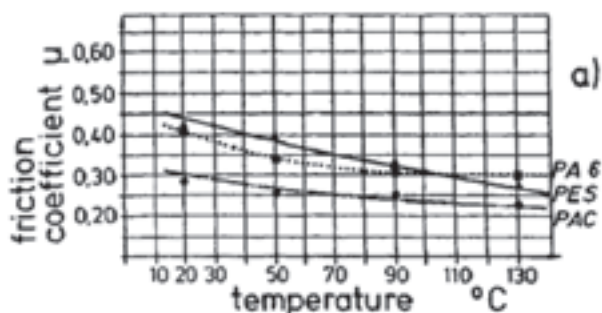
جدول (۱)

تواند از نخ بدون روغن بیشتر باشد. وابستگی دما به ضریب اصطکاک نامتناسب می باشد. شکل (۱) این وابستگی را در سه نوع اسپین فینیش که بر روی فیلامنت قرار گرفته اند نشان می دهد. کاهش ضریب اصطکاک با افزایش دما نتیجه مورد انتظار می باشد. خواص آنتی استاتیکی - رفتار آنتی استاتیکی به معنای جلوگیری از بوجود آمدن الکتریسیته ساکن می باشد. با این حال، اسپین فینیش بعد از استفاده تنها حصول الکتریسیته ساکن را کاهش می دهد. این موضوع بویژه در ریسندگی اهمیت دارد، چونکه نخ ریسیده شده قبل از روغن زنی الکتریسیته ساکن به دست می آورد. متغیرهای عمده تاثیر گذار بر الکتریسیته ساکن در فرآیند تولید الیاف یا نخ شامل مساحت سطح و نیروی بین نخ و سطح، رطوبت نسبی، سرعت نخ، نوع الیاف روغن خورده و دما می باشند. ایجاد بار بر روی سطح نخ در حال حرکت بستگی مستقیم به تماس اصطکاکی نخ با دیگر سطوح دارد. انتخاب صحیح یک آنتی استاتیک برای جلوگیری از بوجود آمدن بار ساکن

پوشش های لاستیکی آنها در ماشین های تکسچرایزینگ حمله کنند.

نقش اسپین فینیش

همانگونه که گفته شد با اینکه اسپین فینیش قسمت کوچکی از کل سیستم تولید را تشکیل می دهد، نقش بسیار مهمی در عملکرد، کیفیت و فرآیند تولید نهایی الیاف را عهده دار می باشد. لایه اسپین فینیش فصل مشترک و ارتباط دهنده بین الیاف با دیگر سطوح همچون غلتک ها، راهنماها و غیره می باشد. جهت درک نقش ویژه اسپین فینیش لازم است در ابتدا وظایف اصلی اسپین فینیش در الیاف توضیح داده شود. رفتار اصطکاکی - ضریب اصطکاک در نخ روغن خورده به پارامتری وابسته است که آن پارامتر تابع سرعت تولید، ویسکوزیته فینیش و فشار (نیرو بر سطح تماس) می باشد. اساسا ضریب اصطکاک یک نخ روغن خورده به ویسکوزیته اسپین فینیش بستگی دارد (جدول ۱) و ضریب اصطکاک نخ روغن خورده می

Friction coefficient of filaments dressed with various spin finish types as a function of temperature
a) Hostaphat FO 380
b) Hoe T2561
c) Leomin WG

شکل (۱)

به صورت محلول امولسیون یا دیسپرس رقیق می‌گردد. غالباً مصرف‌کنندگان، اسپین فینیش مورد نیاز خود را با غلظت بهینه مورد نظر بسته به شرایط خط تولید تهیه می‌کنند. بعد از خشک شدن و با انجام عملیات حرارتی، غلظت اسپین فینیش می‌تواند تا نسبت ۱:۳ یا ۱:۱ افزایش یابد.

جهت ساخت محلول مورد نظر، اسپین فینیش به آرامی درون یک ظرف - معمولاً استیل - در صورت نیاز و بسته به نوع اسپین فینیش در دمای بیش از ۵۰ درجه سانتیگراد اضافه می‌گردد و تا زمان حل شدن به شدت هم زده می‌شود. نقشه آماده‌سازی اسپین فینیش در شکل (۲) نشان داده شده است که در آن تانک‌های (۱) برای ذخیره روغن خالص و تانک‌های (۲) و (۳) برای تزریق آب خالص و اسپین فینیش می‌باشند. آب و روغن درون تانک (۵) به شدت هم زده می‌شوند. بعد از فیلتر شدن محلول تهیه شده درون ظرف ذخیره (۸) نگه داشته می‌شود که برای جلوگیری از جدا شدن و یا ته‌نشین شدن به سرعت هم زده می‌شود. اسپین فینیش آماده شده یک بار دیگر فیلتر شده و به سمت تانک‌های ذخیره اسپین فینیش پمپ می‌شود.

در خط ریسندگی، اسپین فینیش رقیق شده بوسیله غلتک‌های روغن‌زنی و یا نازل‌های سرامیکی استفاده می‌شود. در نوع دوم اسپین فینیش بوسیله پمپ‌های چرخ‌دنده‌ای تامین می‌گردد.

در تولید الیاف استپیل (دو مرحله‌ای)، الیاف با خروج از رشته‌سازها روغن‌زده می‌شوند و بعد از چند لا شدن برای اینکه مقدار رطوبت آنها به ۲۰-۱۰٪ افزایش یابد و همچنین قرارگیری tow رسیده شده درون کن‌ها به سهولت انجام گیرد

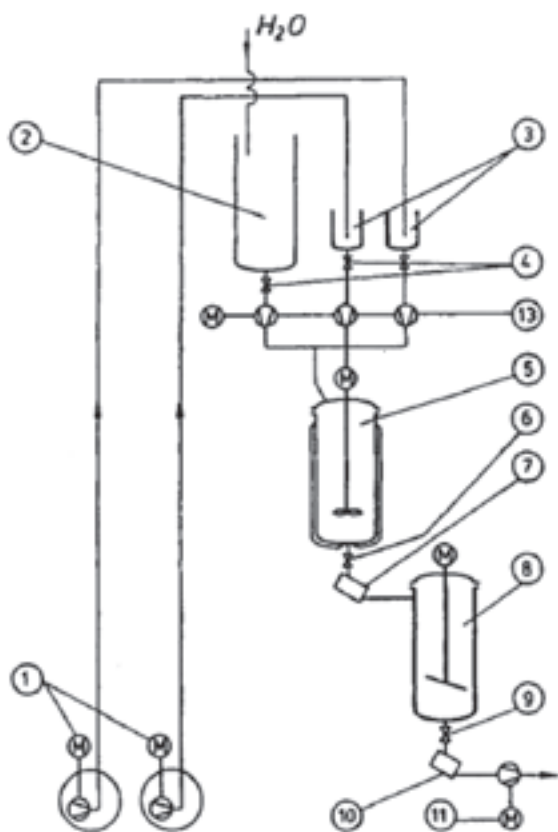
بسته به نوع الیاف و فرآیند تولید آنها ضروری می‌باشد. ایجاد چسبندگی - سومین وظیفه اصلی اسپین فینیش فراهم آوردن چسبندگی بین فیلامنت‌ها می‌باشد. این نقش در فرآیند تولید نخ‌های فیلامنتی و الیاف استپیل دارای اهمیت است. افزایش در چسبندگی الیاف بوسیله اسپین فینیش غالباً باعث افزایش اصطکاک هیدرودینامیکی خواهد شد، بنابراین مشکلات فرآیندی مرتبط با چسبندگی را می‌توان به آسانی در مورد اصطکاک هیدرودینامیکی تفسیر نمود. چسبندگی بین فیلامنت‌های یک نخ چند فیلامنتی و یا فیلامنت‌های یک tow را می‌توان با فرمول زیر بیان نمود:

$$Ps = \eta L(W/\delta)^3 \cdot k + 2L\sigma(1 + W/\delta) \quad (1)$$

که در آن Ps نیروی مورد نیاز برای جداسازی فیلامنت‌ها، η ویسکوزیته اسپین فینیش، L طول تماس، W سرعت نسبی جداسازی، δ فاصله بین فیلامنت‌ها، σ کشش سطحی اسپین فینیش و k مقدار ثابت می‌باشد. این رابطه نشان می‌دهد یک روغن فینیش که باعث افزایش چسبندگی بین فیلامنت‌ها می‌شود، افزایش چسبندگی بین نخ و سایر سطوح را هم در پی خواهد داشت که غالباً برای ما مطلوب نمی‌باشد.

کاربرد اسپین فینیش

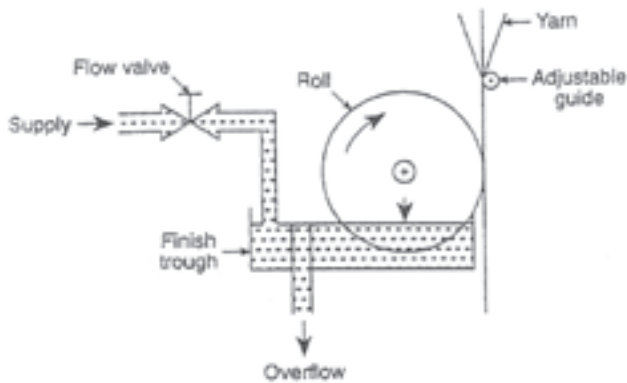
اسپین فینیش با استفاده از آب بدون مواد معدنی (DM) با نسبت ۱:۲۰ تا ۱:۵

Spin finish preparation plant

- 1) Supply tanks for spin finish components, with delivery and dosing pumps
- 2) Weighing tank for distilled water
- 3) Weighing tanks for spin finish components
- 4,6,9) Valves
- 5) Mixing tank
- 7,10) Filters
- 8) Storage tank for spin finish emulsion
- 11) Pumps for transporting spin finish to machine storage tanks
- 13) Dosing pumps

شکل (۲)

روش قدیمی‌ترین سیستم استفاده از فینیش محسوب می‌گردد و هنوز هم امروزه مخصوصاً در تولید الیاف tow با تعداد فیلامنت بالا و تولید در سرعت‌های کمتر از $1800 \text{ m} \cdot \text{min}^{-1}$ بکار می‌رود. از این سیستم می‌توان در ورودی محصول به ماشین Take-up، پایین کوئینچ و یا در فرآیند تولید tow استفاده نمود.

شکل (۴)

در این روش غلتک هم جهت با فیلامنت‌ها می‌چرخد و پایین غلتک در حال چرخش درون یک سینی با عمق کم قرار می‌گیرد که در آن ورودی فینیش در یک گوشه سینی و سرریز آن که برای تنظیم سطح روغن می‌باشد در گوشه طرف مقابل قرار می‌گیرد. اسپین فینیش بصورت یک فیلم بر سطح غلتک می‌چسبند.

ضخامت فیلم به سرعت غلتک، ویسکوزیته و غلظت محلول اسپین فینیش بستگی دارد. نخ‌های فیلامنتی به صورت مماسی با یک زاویه خیلی کم با غلتک تماس پیدا می‌کنند.

در صورتی که از این سیستم در کوئینچ استفاده شود، در قسمت بالایی غلتک برای جلوگیری از ورود الیاف به درون آن یک کاور نصب می‌شود. اسپین فینیش ورودی می‌تواند درون یک تانک به اندازه مناسب نگه داشته شود. فینیش از یک تانک بوسیله یک پمپ سانتریفیوژ از طریق یک لوله پلی اتیلنی به درون سینی پمپ می‌شود. فینیش اضافی از طریق یک لوله مشابه با قطر بیشتر به سمت یک تانک فیلتر شده و برگشت داده می‌شود.

در صورتی که این سیستم در ماشین ریسندگی استفاده گردد، تمامی غلتک‌ها می‌توانند بوسیله یک شفت مستقیماً یا از طریق یک زنجیر چرخیده شوند. یکنواختی فینیش در این روش تنها $\pm 4\%$ می‌باشد. با این وجود این مشکل در بسیاری از موارد استفاده ممکن است زیان‌آور محسوب نگردد، از آنجایی که این سیستم بسته نمی‌باشد، امکان رشد باکتری در آن بیشتر خواهد بود.

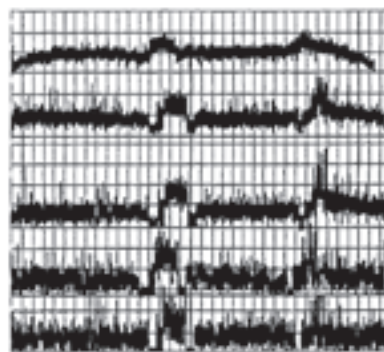
هنگامی که در خط تولید یک نوع محصول بصورت پیوسته تولید می‌شود، یک غلتک اسپین فینیش در هر موقعیت ریسندگی برای رطوبت‌دهی و روغن‌زنی کافی می‌باشد. ولی در صورتی که تغییر در نمره تولید بالا باشد، پیشنهاد می‌شود از دو غلتک استفاده شود. اولین غلتک (بالایی) برای رطوبت‌دهی و دومین غلتک (پایینی) برای فینیش استفاده شود.

مجدداً روغن‌زنی می‌شوند. در هنگام ورود دسته الیاف tow به خط کشش (مرحله دوم) از طریق یک حمام با عمق زیاد مجدداً روغن‌زنی می‌شوند.

یکنواختی اسپین فینیش

در خصوص یکنواختی اسپین فینیش بر روی فیلامنت نظرات ضد و نقیض زیادی وجود دارد.

با این حال می‌توان به اختلاف یکنواختی $\pm 4\%$ به هنگام استفاده از غلتک‌های روغن‌زنی (Roll Application) و اختلاف یکنواختی $\pm 10\%$... $\pm 7\%$ به هنگام استفاده از پمپ‌های چرخنده‌ای (Metered Spin Fin- ish) اطمینان داشت که این مقدار انحرافات مدت کوتاهی بعد از روغن زنی اندازه‌گیری شده‌اند. بلافاصله بعد از اینکه نخ به دور دوک پیچیده می‌شود، مهاجرت در فینیش رخ می‌دهد و مقدار انحراف کاهش می‌یابد. انتظار نمی‌رود که این انحرافات بیش از 30% مقادیر گفته شده بهبود یابد. در خصوص محصولات میکرو نایکنواختی به مقدار قابل توجهی افزایش می‌یابد. همانگونه که در شکل (۳) می‌توان دید، در نخ 150dtex- 30PET نواحی بدون فینیش با گذشت زمان ناپدید می‌شوند.

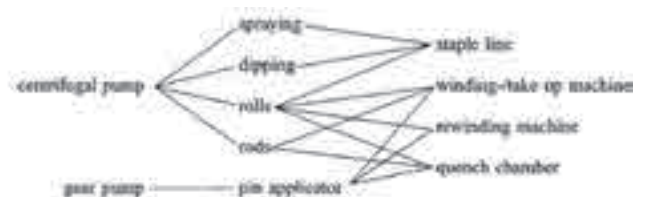

a-e) on PET (Dioleer), 150 dtex D0 semi-dull, 40% spin finish in benzene, 1% oil on yarn
a) freshly spun, b) after 1 h, c) after 6 h, d) after 1 day, e) after 4 days

شکل (۳)

روش‌های استفاده از اسپین فینیش

دلیل استفاده از سیستم‌های اسپین فینیش امکان بکارگیری فینیش در طول نخ و در پیرامون تمامی فیلامنت‌ها می‌باشد. برای رسیدن به این منظور از روش‌های مختلفی استفاده می‌گردد که در ادامه متداول‌ترین آنها توضیح داده می‌شود.

روش استفاده از غلتک (Roll Application)

در شکل (۴) یک طرح شماتیک از این روش نشان داده شده است. این

فاصله بین پین اویلر و رشته‌ساز بایستی قابل تنظیم باشد و این فاصله که به وسیله پین اویلر بوجود می‌آید نقطه همگرایی الیاف نامیده می‌شود و بر مقدار اوستر و تنش وارد شده بر نخ تاثیرگذار است.

در ریسندگی نخ PET poy، فاصله همگرایی 400mm برای 0.5dtex و 1200...1300mm...1.5 final dpf، 600...700mm برای 5dpf و 1700mm برای 10dpf مناسب است.

در سیستم کوبینج که با عبور نخ‌های چند فیلامنتی از پین اویلر همراه می‌باشد، تنش وارد شده بر نخ به مقدار قابل توجهی کاهش می‌یابد و نتیجه آن کاهش در نوسان نخ و بهبود یکنواختی نمره نخ خواهد بود.

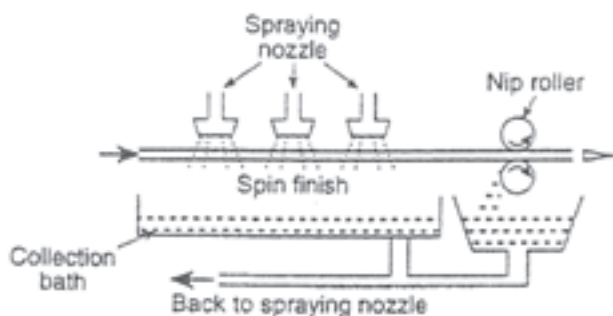
در ریسندگی نخ پلی‌استر با نمره 166dtex و سرعت $350 \cdot m \cdot min^{-1}$ ، مقدار تنش وارد شده به نخ از ۳۵gr است. در سیستم‌های کوئینج مدرن این مقدار تنش را می‌توان حتی تا ۲۰gr تقلیل داد که این مقدار برای پیچش نخ به شکل یک بوبین مناسب با سرعت پیچش بالا بهینه می‌باشد. در نهایت سیستم روغن‌زنی کوئینج با طراحی بهینه ای که دارد بهترین تکنیک برای ریسندگی با سرعت بالا می‌باشد.

روش اسپری (Spray Method)

در تولید الیاف استپیل بعد از مرحله چین که به الیاف داده می‌شود فینیش نهایی با استفاده از روش اسپری بر روی الیاف به کار برده می‌شود. الیاف از tow از بین نازل‌های اسپری عبور داده می‌شود و اسپین فینیش بر سطح الیاف با یک مقدار کنترل شده اسپری می‌گردد (شکل ۶).

مقدار فینیش بکار برده شده بستگی به غلظت و ویسکوزیته فینیش، مقدار فینیش تزریق شده بوسیله پمپ، دنیتر tow، سرعت خط و تعداد نازل‌های استفاده شده در اسپری دارد.

فینیش بعد از اسپری شدن این قابلیت را به الیاف می‌دهد که در کارخانجات نساجی قابل استفاده باشد.

شکل (۶)

منابع:

1. Fourné F (1999). Synthetic Fibers. Hanser/Gardner, USA, P.367-372, 621-627.
2. Gupta V.B, Kothari V.K (1997). Manufactured Fibre Technology, First ed. Chapman & Hall, Great Britain, P.139-151.

برای تغییر نسبت رطوبت به فینیش کافی است سرعت یکی از غلتک‌ها نسبت به دیگری تغییر دهید و نیازی به تغییر غلظت فینیش نخواهد بود.

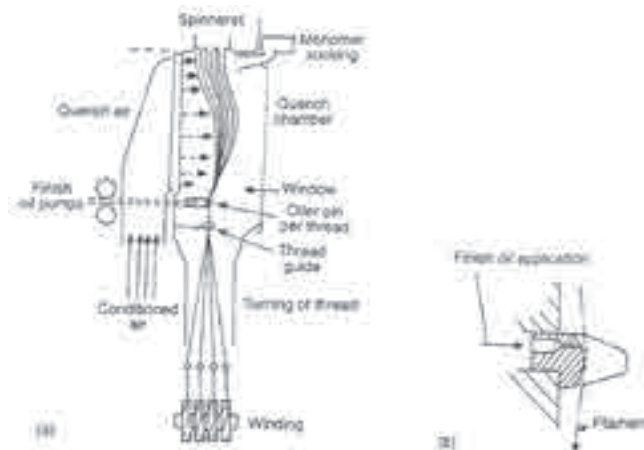
روش حمام غوطه‌ور (Dipping Bath Application)

حمام غوطه‌ور می‌تواند از ۲ یا ۳ غلتک دوار با روکش لاستیک سیلیکونی که درون یک ظرف فینیش گرم شده قرار گرفته است و یا از ۱ تا ۵ غلتک غوطه‌ور که در حال چرخش در یک مخزن فینیش است تشکیل شده باشد که در هر دو نوع غلتک فشارنده (Nip Roll) فینیش اضافه را خارج می‌کند.

روش میترینگ پمپ (Pin Application or Metered Spin Finish)

همزمان با معرفی سیستم‌های ریسندگی با سرعت بالا، این سیستم به دلیل توانایی در تامین اسپین فینیش حتی برای مقادیر بسیار کم با یکنواختی بالا مورد استفاده قرار گرفت. میزان یکنواختی اسپین فینیش در این روش حدود ۷٪ می‌باشد. در این سیستم تامین اسپین فینیش از طریق یک پمپ چرخنده‌ای به سمت پین اویلر صورت می‌گیرد. به هر نخ به مقدار مورد نیاز اسپین فینیش تزریق می‌گردد و هر نخ دارای پین جداگانه‌ای می‌باشد. مقدار اسپین فینیش هدر رفته که بصورت اسپری خارج می‌شود را می‌توان با افزایش سرعت پمپ جبران نمود و به مقدار مورد نیاز رسانید. میزان تزریق را می‌توان با دقت مناسب محاسبه نمود و با یک ضریب تصحیح کوچک اصلاح کرد. برای اسپین فینیش‌هایی که در مقابل باکتری خیلی حساس می‌باشند از یک مسیر بسته استفاده می‌شود. سیستم میترینگ پمپ برای فرآیندهای ریسندگی پلی‌استر و نایلون با سرعت بالا و نمره‌های ظریف و همچنین مراحل بعدی تولید شامل تکسچرایزینگ اصطکاکی مناسب می‌باشد. در این روش کشش کمتری بر نخ وارد می‌شود.

شکل (۵) تصویری شماتیک از مسیر نخ بین رشته‌ساز و بوبین را نشان می‌دهد. سیستم اسپین فینیش دقیقاً زیر ناحیه خنک‌کننده با جریان هوای عمودی قرار داده شده است. شکل b پین اویلر را که فیلامنت‌ها از روی آن می‌گذرند به صورت بزرگمایی شده نشان داده شده است.

شکل (۵)